

Ilga Auguste

Gribu Allegro!

Romualda Kalsona sakritības

**7. SEPTEBRĪ
ROMUALDAM KALSONAM – 80**

Vienmēr stalts, elegants un delikāts. Neatceros, ka būtu Romualdu Kalsonu redzējusi džemperī vai džinsos. Tikai labā uzvalkā un vienmēr možu.

“Labrīt, profesori!” garāmskrienot Jāzepa Vītola klasei uz Mūzikas akadēmijas fonotēku, pasveicinu no latviešu mūzikas patriarha kabineta iznākušo komponistu, kurš, vērigi ielūkojies pretimnācējas sejā ar savām rudzupuķu zilajām acīm, sveicienu saudzīgi atņem un akurāti aizslēdz Vītola kabineta durvis.

Rau, cik gadu paskrējis kopš tādiem krustpunktiem *alma mater* gaitenēs, bet, jubilejas priekšvakarā tiekoties ar Meistaru viņa viesmīlīgajā mājā Garciemā, šķiet, ka gadi skrējuši viņam garām. Joprojām izskatīgs, joprojām stalts un elegants.

Kopš mūžībā aizsaukta viņa dzīves uzticamā pavadone, dziedātāja Irēna Kalsone (1933–2014), dzīve iegājusi citās sliedēs. Āgenskalna dzīvoklis nomainīts pret priēžu smaržas, jūras šalkoņas un kaiju klaigu ieskaustu savrupmāju kādreizējā vasarnīcu ciematā Garciemā, kur dzīvo komponista jaunākās meitas Karolīnas ģimene. Triju paaudžu Kalsonus-Lāsus zem kopīga jumta vieno ne tikai pirms gadu desmitiem komponista spēka gados novītā ērtā, interjeriski un eksterjeriski joprojām siltā ģimenes ligzda, bet arī kādi neredzami, vien sajūtami savstarpējas cieņas, saudzēšanas un mīlestības pavedieni starp visiem četriem šīs mājas iemītniekiem: Romualdu Kalsonu, viņa meitu Karolīnu, Karolīnas dzīvesbiedru Uldi un dēlu Kristapu.

Esmu pie profesora devusies ne vien viņa paša dzīves jubilejas sakarā, bet arī lai Latvijas Radio 3 “Klasika” apaļajā gadskārtā pakustinātu tos kādreizējā Radio skaņu režisora atmiņu stūrišus, kuros glabājas radiolaiks.

Romualds Kalsons, Karolīnas pavadīts, “Klasikas” viešņu sagaida, kā allaž, galants. Mēs saskandinām glāzes ar sarkanvīnu, un tās dzidri iedziedas.

Romualds Kalsons: Kas par skaņu! Jauna kompozīcija veidojas...

Ilga Auguste: Varbūt pienācis laiks beidzot komponēt “Glāžu koncertu”?

RK: Nē, es diemžēl neko vairāk nevaru uzrakstīt, jo man ir redzes zudums. Ļoti labprāt kaut ko darītu, jo idejas tā kā būtu, taču tās nofiksēt vairs nevaru. Žēl, bet neko nevar darīt...

IA: Profesori, vai jūs atceraties savu pirmo kompozīciju?

RK: Tās bija dažas kora dziesmas, ko sakomponēju, gribēdams mācīties kompozīciju Medīniskolā. Laikam šie pirmie mēģinājumi nebija diez ko veiksmīgi, jo toreizējais skolas kompozīcijas pedagogs Mendelis Bašs mani kompozīcijas klasē nepaņēma. Viņš teica, ka “šis zēns nav tam vēl gatavs”.

IA: Interesanti gan – kā lai top gatavs, ja kompozīcijas tehniku var apgūt tikai mūzikas vidusskolā?

RK: Ir jau arī izņēmumi. Viens priekšnoteikums ir iedzimts talants. Otrs – vide, kur esi dzimis un bērnību pavadījis, bet trešais – viens no svarīgākajiem – tas ir strādīgums, kas palīdz attīstīt talantu. Ja talantam blakus nav rūpīga darba, tur var arī nekas nesanākt.

IA: Kā jums sākumā bija vairāk? Talanta vai vēlēšanās komponēt mūziku, apgūt komponēšanas amatniecisko pusi?

RK: Domāju, ka talants man bija kādos ģēnos. Bija arī liela vēlēšanās pašam attīstīt šo talantu, strādīgums, čaklums un dažādas laimīgas sakritības, kas palīdzēja kļūt par pietiekami labu komponistu.

Viss sākās ar to, ka mans tēvs spēlēja akordeonu. Pirmā dziesmiņa, ko viņš man iemācīja uz akordeona nospēlēt, bija “Kur tu teci, gailīti manu?” Kad es pabeidzu pamatskolu kā teicamnieks, bija doma sūtīt mani mācīties uz kādu tehnisko skolu.

IA: Jūs bijāt Rīgas puika?

RK: Jā, tolaik jau Rīgas puika! No Jelgavas pārcēlies. Mans tēvs Jelgavā bija Vaskadrānas fabrikas īpašnieks, tāpēc brīnums, ka mūs neaizveda uz Sibīriju. Liekas, ka mums palīdzēja viens fabrikas

strādnieks, iespējams, politiskais darbinieks. Viņš redzēja, ka mans tēvs ar visiem fabrikas ļaudīm veidoja ļoti cilvēciskas attiecības. Tomēr palikt Jelgavā vairs nebija droši, mēs aizbraucām pie paziņām uz Jaunsvirlauku un tur kādu laiku dzīvojām. Pēc tam pārcelāmies uz Rīgu. Sacīju vecākiem, ka noteikti gribu iet mūzikas skolā!

IA: Vai jums tiešām pašam bija šāda vēlēšanās? Parasti jau bērnu vecāki to grib vairāk, nekā paši bērni.

RK: Es gribēju, jo biju akordeonu jau pamācījis Pionieru pilī, sācis spēlēt arī klavieres, un man par mūziku bija ļoti liela interese. Gribēju būt komponists un šoferis! (*smejas*) Paldies dievam, vecāki piekrita, un es varēju turpināt mācības mūzikas skolā. Mediņskolas kompozīcijas nodaļā netiku, toties mani pieņēma kordiriģentu nodaļā.

Un – atkal gadījums! Man piedāvāja nopirkt vijoli.

IA: Kāpēc vijoli? Vai nepietika ar akordeonu, klavierēm un diriģēšanu?

RK: Nezinu. Man piedāvāja, un, pateicoties vecāku gādībai, es nopirku to vijoli. Toreiz tā nemaksāja dārgi, bet tomēr. Un tad piecus gadus gan privāti, gan Jāzepa Mediņa mūzikas vidusskolā paralēli kordiriģēšanai es mācījos arī vijoles spēli. Ne tāpēc, lai kļūtu par slavenu vijolnieku. Nē! Man bija interese apgūt vijoles spēles specifiku, lai varētu izprast, kā pareizi un ērti rakstīt stīginstrumentiem tās partijas iekšā partitūrā.

IA: Tātad jūs jau tolaik sevi tik mērķtiecīgi gatavojāt komponista arodam?

RK: Jā, protams! Un, kad vēl mācījos Mediņos, pāris gadu nostrādāju Operas un baleta teātrī par mīmistu. Tā toreiz sauca statistus. Man tā bija iespēja iepazīties ar operas un baleta māksliniekiem, ar kori un orķestri. Uzzināt, kas tur notiek un kā tur viss notiek. Tāpat arī dzirdēt operas un baletus, kuros man pašam vajadzēja piedalīties.

IA: Kurās izrādēs jūs kā mīmists piedalījāties?

RK: Borodina opera "Kņazs Igors" un Prokofjeva balets "Romeo un Džuljeta." Es vēl tagad, kad klausos mūziku no "Romeo un Džuljetas," zinu to gandrīz no galvas, jo ļoti daudz šīs mūzikas dzirdēts, aiz kulīšiem gaidot savu iznācienu, vai arī atrodoties uz skatuves. Mīmista gados gūtā pieredze savukārt man ļoti noderēja darbā pašam pie savas operas.

IA: Jūs sevi komponista specialitātei gatavojāt kā tāds erudīts izlūks – lēnām, bet neatlaidīgi tuvojoties galvenajam mērķim.

RK: Jā, un, kad nokļuvu konservatorijā, sāku mācīties simfoniskā orķestra diriģēšanas fakultātē. Es vēlreiz atkārtēju – negribēju kļūt par slavenu diriģentu, bet vēlējos apgūt profesijas noslēpumus, kas saistīti ar komponista partitūru. Gribēju pārliecināties, cik dažādi diriģents var to visu interpretēt un kā veidojas viņa sadarbība ar orķestrantiem. Tā arī ir tāda interesanta lieta, kas man vēlāk ļoti palīdzēja gan diriģenta, gan komponista, gan skaņu režisora darbā.

Nākamā sakritība. Tikko sācis studijas konservatorijā, satieku Edmundu Goldšteinu. Viņš man pēkšņi saka: "Zini ko? Brauc uz Ivanovas jaunrades namu! Tur ir ļoti laba iespēja rakstīt mūziku, un tur ir ļoti labi pedagogi. Sevišķi kompozīcijā un instrumentācijā." Es arī aizbraucu. Un tur patiešām bija gan ļoti labi pedagogi, gan arī talantīgi jaunie autori no visas Padomju Savienības. Ar viņiem bija interesanti padiskutēt. Ivanovas pedagogiem bija partitūras un tādi ieskaņojumi, kādus padomju laikā Latvijā nevarēja nemaz dabūt dzirdēt! Tā bija ļoti vērtīga pieredze. Turklāt mēs katrs dzīvojām savā savrupmājā, kur mūziku varēja rakstīt dienu vai nakti, nevienam netraucējot.

IA: Profesors, kā jūs nonācāt pie Radio skaņu režijas pulsts? Vai tā bija jau iestaigāta taciņa topošajiem komponistiem? Arī Juris Karlsons un daži

citi Radio skaņu režisora amatā nokļuva vēl studenti būdami...

RK: Neatceros, tieši kādā veidā tas notika, bet bija tas 1957. gadā, kad mācījos konservatorijā kompozīciju pie Ādolfa Skultes.

Ko es atceros? Sarunu ar Radio priekšniecību. Sākumā bija runa par to, kādas man tās muzikālās dotības un attīstības perspektīvas. Kad saruna jau bija beigusies, Radio priekšnieks pēkšņi jautā: "Nu, bet vai jūs esat komjaunietis?" Saku: "Nē!" Viņš: "A kāpēc?" Tas bija nopietni. Sacīju: "Laikam neesmu tam vēl nobriedis." Ar to mūsu saruna beidzās.

Aizgāju mājās un pie sevis domāju – laikam gan Radio strādāt netikšu. Padomju laikā tas bija tāds nopietns brīdinājums – ja neesi partijas biedrs, kādā amatā vari arī netikt. Bet man par laimi nāca ziņa, ka – jā, es esot pieņemts par skaņu režisoru. Un tā sāku strādāt par toņmeistaru, kā toreiz sauca skaņu režisorus.

Saprotams, ka šim darbam nebiju sagatavots, jo toreiz jau skaņu režiju nekur nemācīja. Bet man nāca talkā brīnišķīgie kolēģi, kas tur bija, un es turpat "uz vietas" to arī apguvu. Ļoti palīdzēja Jāzeps Kulbergs, Valdis Krastiņš un vēl viens otrs. Par Radio toņmeistariem strādāja arī Viktors Grundulis, Igors Ivanovs. Mēs bijām ļoti draudzīgs kolektīvs, devāmies kopīgos laivu braucienos. Jā, tas bija notikumiem bagāts un ļoti interesants periods manā dzīvē.

IA: Latvijas Radio fonotēkā atrodama senākais jūsu ieraksts skaņu režisora ampuā ir nezināma autora dziesma "Centrālcietuma himna," ko ieskaņojis Latvijas Radio koris Imanta Kokara vadībā. Vai jums tas nebija šoks, ka jāsāk ar kaut ko tādu?

RK: To gan vairs neatceros. Šoks nāca vēlāk, kad biju arī Radio simfoniskā orķestra diriģents. Tad man Radio priekšniecība pateica tā: "Nu, tagad jums jāklūst arī par padomju dziesmu ansambļa diriģentu. Bet, ja jūs negribat, tad nedabūsit arī citu skaņdarbu diriģēšanu!" Kas man cits atlika? Kādu laiku biju šī ansambļa diriģents un pieliku roku arī dziesmu instrumentēšanā. Nu, bet tas atkal bija tāds tīri praktisks darbs, kas noderēja komponista profesionalitātes kaldināšanā.

IA: Radio skaņu režisoriem savulaik bijusi tāda kā individuālā specializācija. Kāds, piemēram, Māris Švinka, vairāk ieskaņoja kameramūziku. Citi – Valdis Krastiņš un Jāzeps Kulbergs – galvenokārt strādāja ar simfonisko orķestri. Jūs sākat un kādu laiku turpinājat ar kormūzikas ieskaņojumiem.

RK: Tā sagadījās. Un man šis darbs ļoti patika. Radio kora diriģents toreiz bija Teodors Kalniņš. Viņš bija tiešām ļoti labs diriģents. Vēlāk apguvu arī orķestra, kameransambļu un solistu ierakstīšanas prasmes. Taču Radio toņmeistariem bija vēl viena specifika – vieglākas mūzikas ieskaņošana!

IA: Jums daudz arī šādu ierakstu: ar Edgaru Zveju, Valentīnu Butāni, Margaritu Vilcāni, Ringoldu Ori un Radio vieglās mūzikas orķestri, instrumentālo ansambli Igora Jakovļeva vadībā un Raimonda Paula instrumentālo trio. Vai, ieskaņojot estrādes dziesmas, jūsos neizdegās interese par šādu mūziku arī kā komponistam?

RK: Jā, patiesi! Esmu rakstījis arī estrādes mūziku, bet tur man vienmēr prasījās atrast kādu knifiņu, kaut kādu bišķīt nopietnāku noti. Tas ne vienmēr bija visiem pa prātam, varbūt tāpēc tie ieraksti nekļuva tik populāri un daudz atskaņoti. Bet es domāju, ka viena otra t. s. vieglā dziesma man izdevusies tīri laba.

IA: 1960. gads. Leonīds Vigners diriģē Sanktpēterburgas simfonisko orķestri Jāzepa Vītola "Dramatiskajā uvertūrā," un skaņu režisors pie šī ieraksta ir Romualds Kalsons. Vai arī Jums nācās izjust Leonida Vignera savpatnību?

RK: O, jā! Atceros, reiz notika koncerts Latvijas Nacionālajā operā. Mēģinājuma laikā es kā skaņu režisors sēdēju partera ložā līdzās orķestrim. Vigners man par pārsteigumu visu laiku ņēmas ap siku epizodi vienā skaņdarbā, kur ir pāreja no ievada uz galveno tēmu. Ar daudzām replikām viņš orķestrantiem centās iestāstīt, kā šī vieta jāspēlē. Es tikai klausos un klausos. Laiks iet, bet Vigners joprojām strādā pie tās pašas vietas. Tā nu mēģinājums beidzas, pienāk koncerts. Saprotams, ka mani visvairāk interesē tā vieta, kurai tik daudz laika ziedots mēģinājumā. Bet ko jūs domājat? Tā paskrēja nemanāmi, pat nenozīmīgi un pavisam citādā veidā, nekā tas tika izstrādāts mēģinājumā.

Tā ka ar Vigneru bija interesanti. Kā mūziķis viņš bija lielisks, bet kā cilvēks – diezgan īpatns. Ar Radio orķestri labs kontakts viņam neveidojās. Bieži notika dažādi starpgadījumi, kad orķestranti pat cēlās kājās un protestēja. Gāja visādi...

IA: Vai taisnība, ka pie Leonīda Vignera kādu laiku esat mācījies simfoniskā orķestra diriģēšanu?

65. dzimšanas dienā ar ģimeni, 2001

RK: Jā, taisnība. Es nokļuvu pie Leonīda Vignera, kad biju iestāties simfoniskā orķestra diriģēšanas fakultātē. Pirmie pāris studiju mēneši pagāja ļoti labi. Vigners interesanti stāstīja par mūziku un lika arī spēlēt. Bet pēc tam sākās kaut kas neizprotams. Tā vietā, lai mācītu diriģēšanas tehniku, Leonīds Vigners visu laiku, skaitot “viens, divi, trīs, četri”, sita ar pirkstiem pa galdu vai klavieru korpusu. Sāku pārdomāt šādu nodarbību lietderīgumu.

Bet bija vēl kas. Leonīds Vigners uz mācību stundu lika saviem studentiem nākt astoņos no rīta. Ko vajag, to vajag! Tolaik dzīvoju Dzelzavas ielā. No turienes līdz Rīgas centram nācās braukt ar trolejbusu un pēc tam vēl gabaliņu iet kājām līdz konservatorijai. Kad pulksten astoņos ienācu klasē, tur bija tikai koncertmeistare, bet Vigners sēdēja pedagoga istabā un ar kolēģi Marku Sluckovu spēlēja šahu. Pie mums viņš atnāca, kad stunda bija jau krietni pusē. Mācīšanās bija tāda, ka Vigners lika no galvas spēlēt dažādus operfragmentus, piemēram, no Šostakoviča “Katerinas Izmailovas” (jeb “Mcenskaskas apriņķa lēdijas Makbetas” – *red. piez.*). Mums vajadzēja no galvas runāt operas tekstus.

Kopā ar mani tolaik diriģēšanu mācījās ērģelnieks Oļģerts Cintiņš. Viņam tika opera “Salome”. Oļģerts Cintiņš stāstīja, kā viņš runājis tekstu “Die schönste Prinzessin Salome!”, Vigners neesot bijis mierā un Cintiņam teicis: “Nu, runā taču to priecīgāk!” Cintiņš atkārtojis vēlreiz, taču diez cik priecīgi šie vārdi viņam nav iznākuši, un tad Vigners iesaucies: „Cintiņ, vai tad tu nekad neesi milējis?!”

Atceros, kā Vigners man lika runāt tekstus vācu valodā par jūdiem

no Jeruzālemes: “Da sitzen Juden aus Jerusalem, da streiten sie über ihr Religion, kas nozīmē – tur sēdēja jūdi no Jeruzālemes, tur viņi strīdējās par savu reliģiju.” To dzirdēja saimniecības daļas vadītāja – viņa izbrīnā klausījās, kas mums tur klasē vispār notiek?

Saviem diriģēšanas klases studentiem Vigners lika spēlēt arī koncertus. Man bija jāspēlē kāds no Mocarta klavierkoncertiem un Sezāra Franka “Simfoniskās variācijas”. No vienas puses, tas bija ļoti

labi, jo būt diriģentam un saprast, kā jūtas solists pie klavierēm, ir svētīgi.

Kad nospēlēju vienu koncertu (starp citu, diriģēja Aleksandrs Viļumanis), pēc tam nākamo, man likās – vai dieņi, es taču jau saprotu, ko tas nozīmē! Un tad Vigners saka: “Tagad tev būs jāspēlē Sensāns klavierkoncerts!”

Kad nāca vēl šis piedāvājums, pateicu – nu, ardievu! Un aizgāju no konservatorijas, jo sapratu, ka neko tādu vairs negribu darīt. Te kādu dienu uz Jūrmalu, kur toreiz vasarā dzīvoju, atbrauca pārstāvis no konservatorijas un teica: “Nāciet atpakaļ! Mēs jums dosim citu pedagogu.”

Atgriezies, un diriģēšanā mani ielika Jāzepa Lindberga klasē. Taču vajadzēja vēl nokārtot diriģēšanas eksāmenu. Vai zināt, ko es diriģēju? To pašu Sensāns klavierkoncertu, kurā Vigners man bija paredzējis spēlēt solo. Orķestra diriģēšanas fakultāti konservatorijā tā nu es pabeidzu pie Lindberga.

IA: Vai jums kā toņmeistaram iznāca sadarboties arī ar diriģentu Leonu Reiteru?

RK: Jā! Leons Reiters atskaņoja vienu no maniem pirmajiem simfoniskajiem skaņdarbiem “Pirms aiziešanas”. Tā bija tāda ļoti nopietna simfoniska epizode pēc Nāzima Hikmeta motīviem, un par šo darbu no studiju biedra [komponista un čellista] Oļega Barskova izpelnījies gandrīz vai pārmetumus. Viņš teica: “Kas ar tevi notiek, ja tu raksti šādu skaņdarbu? Slims esi, vai?”

Taču man tik ļoti patika teksts, kas iedvesmoja sacerēt šo skaņdarbu! Leona Reitera vadībā “Pirms aiziešanas” tika ieskaņots. Vēlāk šo opusu diriģēja Leonīds Vigners, un diriģēju arī es pats.

IA: Kāpēc jūs aizgājāt no skaņu režisora darba Radio?

RK: Droši vien tāpēc, ka man tika piedāvāts pedagoģiskais darbs Mūzikas akadēmijā. Sākumā mācīju partitūras lasīšanu kordiriģentu fakultātē, bet drīz vien mani pārcēla uz Kompozīcijas fakultāti, kur nostrādāju diezgan ilgu laiku.

IA: Kas bija jūsu mūža patikšanas un mīlestības?

RK: Darba jomā lielā mīlestība, protams, ir kompozīcija. Bet arī ģimene – sieva, bērni un mazbērni. Tas viss man bija un ir ļoti svarīgi. Patikšanas? Bērībā biju aizrāvis ar šahu. Ieguvu pat ceturto pakāpi junioru grupā. Labprāt sēņoju.

IA: Un šoferēšana? Kur tad tā?

RK: Kad bērībā sapņoju kļūt par šoferi, taisīju no krēsliem un palagiem visādas būdiņas. Tās bija manas automašīnas, kuras es stūrēju, iztēlojoties, ka braucu. Kad pa istam bija iespēja tikt pie automašīnas, es tiešām ļoti labprāt braucu pie stūres. Bieži un daudz. Visur, kur vien vajadzēja. Mana ikdiena bija kopā ar mašīnu.

IA: Jūsu amata brāli komponēšanā un diriģēšanā Jāni Mediņu rakstnieks un publicists Jānis Sudrabkalns nosauca par “lielo ātrumu cilvēku”. Vai arī jūs vilina ātrums? Ātra braukšana, ātra rakstīšana?

RK: Ziniet, ātri braukt man sevišķi nepatika, bet druscitiņ pārsniegt ātrumu gadījās diezgan bieži, tas nu ir jāatzīst. Par komponēšanas ātrumu grūti pateikt. Kādreiz darbs ir ilgs un grūts. Atceros, ka

pie operas "Pazudušais dēls" partitūras strādāju pa 11 stundām dienā. Bet citādi rakstu ne sevišķi ātri un ne sevišķi lēni.

IA: Visai bieži dzirdēts stereotipisks apgalvojums, ka latviešu mūzika ir neglābjami drūma, garlaicīga un lēna. Katrā ziņā jūs esat viens no izņēmumiem, kas apgāž šo pieņēmumu. Kāpēc? Vai gribat kaut ko šajā stereotipā mainīt, pierādīt pretējo? Varbūt gluži vienkārši, tāds esat pēc dabas – no ātrajiem?

RK: Te ir divas atbildes uz šo jautājumu. No vienas puses, mūsu gēnos tiešām kaut kas ir no tās grūtirdības. Bet es domāju, ka profesionāls komponists ir tāds komponists, kurš var koriģēt esošo "sistēmu" un saprast, ka arī Haidns savās simfonijās rakstīja trīs ātras daļas un tikai vienu lēnu.

Ātru mūziku jāprot uzrakstīt. Tas ir daudz grūtāk nekā lēnu, stieptu, vilktu. Kustīga mūzika bez liekvārdības – tas ir profesionalitātes jautājums. Un, kas attiecas uz mani, es vienmēr esmu deklarējis – gribu *Allegro*. Un tas *Allegro* šad tad parādās.

IA: Parādās arī humors un parodija! Piemēram, Klarnetes koncertā visiem par pārsteigumu groteski ieskanas motīvs "O, Izabella, cik skaista esi tu!"

RK: Iespējams, tas ir tāpēc, ka no dabas esmu apveltīts ar savu devu humora, brīžam sarkastiska humora. Tādas idejas tad rodas arī skaņdarbos. Manuprāt, ir tā – ja tu, komponist, esi pilnīgi atklāts un patiess, tad tas, kas ir tavā dabā, parādās arī partitūrā. Vienmēr esmu cinījies par to, lai rakstītu tā, kā jūtu es pats, nevis kā citi pašreiz raksta, domā vai saka.

Runājot par gēniem, es jūtu sevi kā latvieti, kaut gan manos senčos ir kaut kas no poļiem un arī no zviedriem, un patiesībā man vajadzēja būt Karlsonam, nevis Kalsonam. Vienam no senčiem pa tēva līniju, dienot armijā, rakstvedis dokumentos vienkārši izlaida burtiņu "r". Tā es tagad esmu Kalsons, un manos gēnos ir kaut kāds sajaukums. Varbūt tāpēc es gribu ne vien lēnu un pārdzīvojumu pilnu mūziku, bet arī kaut ko ātru.

IA: Jūs esat viens no tiem laimīgajiem komponistiem, kuru partitūras nenoguļas kaut kur nošu arhīvos, bet turpina skanēt un ir skanējušas bieži dažādu atskaņotājmākslinieku interpretācijās. Par "Kāzu dziesmām" nerunāsim. Tās kļuvušas par hitu. Jūsu efektīgo Vijolkoncertu, ko 1979. gadā ieskaņoja un pēc tam vairākkārt koncertos atskaņoja Valdis Zariņš un LNSO, pirms dažiem gadiem repertuārā iekļāva arī Baiba Skride un Liepājas Simfoniskais orķestris Imanta Rešņa vadībā. Vairākas dzīves ir jūsu "Gadskārtu ieražu dziesmām", "Retrospekcijai", *Concerti grossi*, ērģeļdarbiem, "Vienkāršajām dziesmām", "Etīdēm par nebeidzamību," dziesmu ciklam "Mīlestība"... Vai to, ka jūsu

Ar Irēnu Kalsoni

radošajā mantojumā ir daudz solodziesmu un ļoti skaisti dziesmu cikli noteica "sakritība", ka jūsu dzīvesbiedre Irēna bija dziedātāja?

RK: Jā, tā ir pilnīga taisnība. Mana sievība Irēna Kalsone patiešām bija ļoti laba dziedātāja. Līdz ar to es kā komponists apguvu arī vokālo specifiku: kas ir dziedātājam ērti un kas nē, kas ir balsij labi un kas nāk par sliktu. Šad tad mēs arī pastrīdējāmies, kā tajā vai citā vietā labāk rakstīt. Bet galu galā nonācām pie veiksmīga rezultāta. Irēna ļoti labi saprata manu mūziku un ļoti labi to arī dziedāja. Par to paldies viņai. Kā man žēl? Tā, ka Irēna kā dziedātāja druscītiņ par zemu savā laikā tika novērtēta... Bet dziesmu man tiešām ir ļoti daudz. Un vairākas no tām iespaidojuši bērni un leļļu teātris.

NO IRĒNAS KALSONES ATMIŅĀM IEVAS ZEIDMANES VEIDOTAJĀ RADIO "KLASIKA" RAIDĪJUMĀ "BENEFICE" 2013. GADA 9. OKTOBRĪ

"Romualds rakstīja daudz skaņdarbu bērniem un mūziku leļļu filmiņām. Tolaik Filharmonijā bija modē koncerti bērniem ar komponistu piedalīšanos, un vienai šāda bērnu programmai aktieris un Filharmonijas mākslinieks Uldis Lieldižs izvēlējās Romualdu Kalsonu. Mēs sagatavojām programmu. Pirms uzstāšanās Romualds vienmēr sarunājās ar auditoriju. Bet reiz gan iznāca pavisam jocīgi. Romualds stāstīja bērniem par Capu – sunīti, kurš meklē nerātnos puikas, kas zīmē uz sienām dažādus ķēmus. Romualds saka: "Caps izgaiņā tos puikas, bet nākamā dienā viņš iet un skatās... Atkal visi ķēmi ir uz sienas!" To sacīdams, Romualds ar kreiso roku rāda uz sienu. Bet tur – viss politbirojs sakārts! Es redzu, ka Uldim Lieldižam kustas vaigi un viņš nevar noturēties no smiekliem. Braucot mājās, administratorīte saka: "Vai nav bailes, ka mēs kaut kur Rīgā izkāpsim no autobusa un tur mūs kāds sagaidīs?"

Katrā ziņā bija daudz tēmu par kurām tolaik nerunāja, bet Romualds ar bērniem varēja brīvi runāt par visu ko."

IA: Komponisti bieži atzīst, ka rakstīt bērniem vai komponēt bērnišķīgu mūziku ir daudz grūtāk, nekā sacerēt skaņdarbus pieaugušo auditorijai. Vai jums kādreiz, komponējot mūziku bērniem, ir nācies iejusties bērna ādā?

RK: Protams, bērnu mūziku rakstīt nav viegli. Tai jābūt pietiekami vienkāršai. Taču es ar lielu prieku esmu rakstījis bērniem. Manas bērnu dziesmas dziedāja Velta Skurstene, arī paši bērni. Tāpat ir sakomponētas "Bērnu ainas" klavierēm četrrocīgi un pat vesels koncerts "Bērnu ainas" topošam pianistam ar kamerorķestri. Rakstot bērniem, bieži domāju par savu mīlo mazdēliņu Kristapu, kurš mācās mūzikas skolā un spēlē klavieres. Arī viņam esmu komponējis bērnu skaņdarbus.

(sarunā iesaistās komponista meita)

Karolina Lāsa: Tētis Kristapam sāka rakstīt skaņdarbiņus tad, kad Kristaps sāka mācīties klavierspēli pie skolotājas Rutas Cīrules. Viņa ielūkojās notīs un iesaucās: "Ļoti labi skaņdarbi, bet kāpēc oktavās? Viņš labi ja sekstu var paņemt..."

RK: Nu, bet to oktāvu jau var arī kā foršlāgu paņemt.

KL: Un pēc tam tētis uzrakstīja vēl vienu albumu "Bērnu ainas," kur lielākais intervāls ir seksta. Kristaps ne tikai spēlē klavieres, bet iet sava vectēva pēdās arī kompozīcijā! Jau četrus gadus, no Ādažu Mākslas un mūzikas skolas 1. klases, viņš fakultatīvi mācās kompozīciju pie skolotājas Annas Veismanes, kura savā laikā pati studēja

Kalsonu ģimenes māja Garciemā

pie Romualda Kalsona. Un ir arī panākumi! Šogad martā Kristaps ieguva I vietu t. s. "mazo" grupā kompozīciju konkursā jaunajiem komponistiem "Skaņu raksti Ādažos", kur piedalījās ar pašsacerētu skaņdarbu "Bites dur" čellam un klavierēm.

RK: Esmu ļoti priecīgs par Kristapu. Varbūt arī no viņa sanāks komponists?

IA: Profesor, kādi jums vēl bijuši skaņdarbi, kas tapuši īpašiem gadījumiem vai īpašos apstākļos?

RK: Reiz biju kādā jaunrades namā, lai uzrakstītu skaņdarbu orķestrim. Un tad pēkšņi man rokās nonāca Ojāra Vācieša dzejoļi. Atmetu visas iepriekšējās ieceres un rakstīju ļoti nopietnu skaņdarbu "Atvadvārdi". Tas ir skaņdarbs vīru korim, kamerorķestrim un soprāna solo ar ļoti sirsnīgu tekstu: "Jūs, dēliņi, neraudiet / Par tētiņa aiziešanu, / Katru rīt' rasa raud / Par visiem gājējiem."

Es šo skaņdarbu, tiešām pats ik pa brīdim raudādams, rakstīju, un man šķiet, ka tas labi izdevās. Vēlāk parādīju to saviem jaunrades nama kolēģiem, un viņi visi bija sajūsmā, kaut, nebūdami latvieši, nesaprata tekstu.

Pēc kāda laika "Atvadvārdi" piedzīvoja atskaņojumu. Solopartiju dziedāja mana sieviņa Irēna. Par nožēlu atskaņojums bija tikai viens. Laikam tādai tēmai nebija pieprasījuma, un atlika vien secināt – nujā, padomju cilvēks jau nemirst, viņš tikai noliek karoti. Es būtu ļoti priecīgs, ja arī šis skaņdarbs kādreiz tiktu pacelts gaismā. Tas ir tā vērts.

IA: Vai ar Ojāru Vācieti jūs saistīja tikai radošas attiecības?

RK: Es viņu iepazīnu arī kā cilvēku. Sākās tas ļoti sen, kad gribēju komponēt pirmo studiju laika kantāti kompozīciju konkursam. Daudz nedomādams, devos pie telefona automāta (man toreiz mājās telefona nebija) un zvanīju uz Komponistu savienību.

Saku: "Te viens jauns komponists zvana! Man ļoti būtu vajadzīgs labs dzejnieks, kurš varētu iedot labu tekstu kantātei." Man iedod Ojāra Vācieša telefonu.

Es ar viņu sazvanijos, un sākās mūsu draudzība daudzu gadu garumā līdz pat Ojāra aiziešanai mūžībā. Viņš man rakstīja un sūtīja savas dzejas ļoti bieži. Un nereti pat vēl vakarā zvanīja un lasīja jaunākos dzejoļus. Varu pateikt, ka Ojārs Vācietis man ir vismīļākais un visvairāk izmantotais dzejnieks manā mūzikā. Tā ka paladies viņam par to, ka viņš tāds ir bijis.

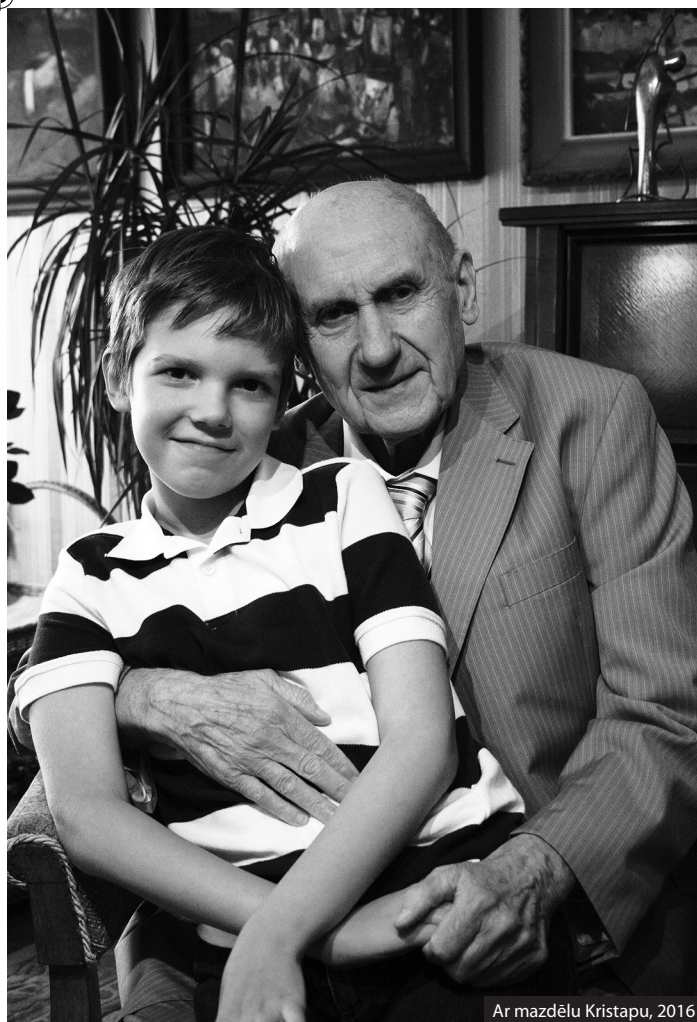
IA: Profesor, kā jūs nolūkojāt Irēnu?

RK: Oi... (*smagi nopūšas*) Tās ir diezgan... trauksmainas atmiņas. Irēnu es iepazīnu konservatorijā. Viņa, tāpat kā es, bija studente – mācījās vokālajā nodaļā. Es viņa ieskatījos, kad konservatorijā uzveda Mocarta operu "Figaro kāzas". Irēna dziedāja Grāfienes lomu. Es jau toreiz biju sakomponējis vairākas dziesmas un meklēju, kurš tās eksāmenā varētu nodziedāt. Satieku Irēnu konservatorijas gaitenī un saku: "Man te ir "Zilītes vēsts". Vai tu varētu to nodziedāt?" Taču viņa nedziedāja, un viss. Tāds bija mūsu pazišanās sākums.

IA: Kāpēc tā?

RK: Nezinu, varbūt viņas pedagoģe pateica, ka nevajag? Nezinu... Bet tad radās izdevība aizbraukt izklaides pasākumā uz Dienvidslāvijas pusi. Šo braucienu organizēja konservatorija. Es pieteicos, un pieteicās arī Irēna. Taču viņa beigās neaizbrauca! Aizbraucu viens pats kopā ar pārējiem.

Vēlāk gan mēs viens otru dabūjām iepazīt labāk un – izrādījāmies saderīgs pāris. Kopā nodzīvojām vairāk nekā 50 gadu. Irēna bija ļoti laba saimniece. Reizēm viņas "režims" man gan likās mazliet diktatorisks, bet tagad saprotu, ka tā vajadzēja. Tolaik biju ļoti aizņemts. Strādāju vairākās darbvietās un par mājas lietām

Ar mazdēlu Kristapu, 2016

absolūti neuztraucos. Taču tad, kad kļuva nodarbināts mazāk, kādreiz pie sevis nodomāju: "Re, kā man saka, kas tagad jādara un kas jāvelk, ko es nedrīkstu vilkt, un kur man jāiet..."

IA: Tas raksturīgs daudzām slavenu vīru sievām.

RK: Un pareizi vien bija.

IA: Toties jūs varējāt izpausties klasē, kur savu padomu nekad neesat liedzis topošajiem komponistiem. Viņu pulciņš liels un daudzveidīgs. Par kuriem lielākais prieks?

RK: Man prieks par Kristapu Pētersonu, Alvilu Altmani, Sabīni Ķezberi. Arī Santa Ratniece ir studējusi pie manis kompozīciju. Savukārt [čelliste, pedagoģe, aktīva un prasmīga aranžētāja] Jūta Bērziņa pie manis mācījās instrumentāciju.

IA: Gana daudz talantīgu komponistu un aranžētāju ir izaudzīnāts, gana daudz skaistas mūzikas sakomponēts. Tagad no rīdnieka jūs esat kļuvis par garciemnieku.

RK: Jā, tagad esmu kopā ar Karolīnas ģimeni šeit. Man ir ļoti liels gandarījums, ka savā laikā izdevās īstenot Irēnas un manu kopīgo sapni – uzbūvēt šo Garciema māju.

IA: Paši arī būvējāt?

RK: Savu artavu pienesām – organizējām celtniecību, stiepām ķieģeļus, maisījām betonu, braucām pēc dažādiem materiāliem, visu gādājām. Tolaik tas bija ļoti sarežģīti. Toties tagad ir tik brīnišķīga vieta, kur ļoti laimīgi dzīvo Karolīnas ģimene, ļoti labi jūtos es un katru vasaru pie mums atbrauc otra meita Sabīna ar ģimeni. Man tas ir neizsakāms prieks sajūst, cik laimīgi viņi šeit jūtas. Kā viņi lēkā, skrien pa dārzu un spēlē bumbu! Kā viņiem patīk iet uz jūru peldēties! Tā ir laime katru gadu visiem satikties un vasaru pavadīt kopā.

IA: Nu, redzat! Par profesionālu šoferi jūs neklūvēt, toties māju uzbūvējāt! Tā runā, ka dzīvē noteikti jānosīt čūska, jāuzbūvē māja un jāizaudzina dēls... Bet jums to kompensē divas meitas.

RK: Jā, un divi mazdēli – Martins un Kristaps.

IA: Šis gads ne tikai radio "Klasika", bet arī jums ir nozīmīgs apaļas jubilejas gads. Vai gatavojaties to kārtīgi nosvinēt?

RK: Nu, tā kā tā vairs nav ne 30, ne 50 gadu jubileja, tad galvenais – lai būtu veselība, veselība, veselība! Un tad jau redzēs, ko varēs izdarīt.

Pauls Dambis, Pēteris Vasks, Gintars Rinkevičs un Romualds Kalsons LTV pārraidē, 1996